

Uredništvo i uprava
ZAGREB, MASARYKOVA 28a
Telefon 67-80

Uredništvo i uprava
za Slovenijo i slovenski del
Julijске Krajine
LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

GLASILO SAVEZA

JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

AKTUELNI PROBLEM

Problem narodnih manjina prije rata nije se postavljao na način kao što se postavlja danas. Jer veći dio narodnih manjina u Srednjoj Evropi nije imao svoje nacionalne države. Poljaci su bili rasparčani između Austrije, Njemačke i Rusije, Česi i Slovaci između Austrije i Mađarske, pa borba tih naroda nije imala karakter današnjih borba narodnih manjina, već je to bila nacionalna borba za stvaranje svoje države ili borba za izvjesnu autonomiju u okviru države u kojoj su se ti narodi nalazili. Jedino oni narodi koji su imali nacionalnu državu i bili na njenim granicama ispoljavali su iridentističke težnje. Najjača i najpoznatija je bila borba Talijana u Austriji koji su otvoreno ispovijedali težnje da se otcijepi od Austrije i da se priključi Italiji.

Proklamiranjem prava samoodredjenja naroda i preuzimanjem međunarodnih obaveza za pravedan postupak s manjinama u novostvorenim državama, manjinsko pitanje je dobilo iz rata svu svoju aktuelnost. Iako je od 60 milijuna stanovnika Srednje Evrope koji su bili pod tudiom vlašću, došlo iza rata 40 milijuna u svoje nacionalne države, nacionalna borba nije izgubila ništa od svoje oštchine. Štavio je da razlog da se ona povede u užem, ali zato oštrijem opsegu, jer veći dio narodnih manjina ima danas svoje nacionalne države.

Baš obzirom na manjine koje imaju svoje nacionalne države, danas je to pitanje najosjetljivija točka evropske politike. Naročito u onim krajevinama gdje manjine graniče sa svojom nacionalnom državom, kao na pr. Sudetski Nijemci, Poljaci u Njemačkoj, Mađari u Čehoslovačkoj itd., dok je pitanje onih manjina koje žive u diaspori, kao na pr. Nijemci u Vojvodini ili Gradičanski Hrvati u Njemačkoj manje osjetljivo budući da te manjine ne mogu ispoljavati iridentističke težnje, jer ne žive u teritorijalnom kontinuitetu sa svojim sunarodnjacima koji imaju svoju nacionalnu državu. Još manje se vodi briga o onima koji nemaju svoje nacionalne države, kao na pr. Lužički Srbi ili koji žive raštrkani kao Židovi.

Kada je iza rata osnovana institucija Kongresa narodnih manjina išlo se s pretpostavkom da je moguće na istim principima uređiti položaj narodnih manjina u cijeloj Srednjoj Evropi. Manjine su davale obaveze državama u kojima su se nalazile da će se odreći iridentizma, a države bi bile imale sa svoje strane da garantiraju manjinama sloboden kulturni, gospodarski i nacionalni razvitak. Ali malo potmalo kako se Evropa idejno razjedinjava, oružala i grupirala u saveze idejne i vojničke, ti principi su postajali iluzorni. Jer države koje su ulagale sve sile da se osiguraju i naoružaju, bilo za napad bilo za obranu, nisu mogle a da ne nastoje kako bi uklonile sve ono što bi moglo da im umanji sigurnost ili što bi moglo da im posluži za napad. Utvrđujući granice na kojima su živjele narodne manjine — te države su nastojale da neutraliziraju svaku eventualnu štetu koju bi mogle te narodne manjine nanijeti njihovoj sigurnosti. Zato su manjine nastojali asimilirati ili iseliti ili ih na koji drugi način učiniti neškodljivima. Razumljivo je da je to izazivalo reakciju kod manjina kao i kod njihovih sunarodnjaka preko granice. S druge strane su države koje su imale svoje sunarodnjake preko granice pod tudiom državom nastojale te svoje sunarodnjake upotrebiti kao adut protiv te susjedne države, pa je na taj način potpuno nestalo onih principa o kojima se onako svečano raspravljalo pred 20 godinama u Ženevi i u Parizu. Principi prava za sve narode, podjednako, bili oni veliki ili mali, pograženi su. Princip da svaki narod ili narodni dio ima pravo na nešmetani kulturni i nacionalni razvitak odbačen je skoro svuda u interesu ratnih priprema, a došlo se i dotle da su se neke eminentno nacionalističke države, kao na

ISTR

»Dok se ne provede obaveza o zaštiti manjina za sve države podjednako i dok se te obaveze ne budu izvršavale, u Evropi će manjine i nadalje biti najneuralgičnija tačka.«

Rumunjske manjine

I Rumunji postavljaju pitanje svojih manjina u drugim državama

Profesor g. Bratianu tretira u »Universalu« situaciju u Českoslovačkoj u vezi sa zahtjevima sudetskih Nijemaca. Prema njegovom nazoru će se taj problem rješiti mirno i neće dovesti do rata, ali baš to rješenje će imati velikog odjeka u svima zemljama, gdje žive manje više kompakte manjine. Nije isključena mogućnost, da će se u Rumunjskoj morati u ovoj ili onoj formi ponovo proučavati pitanje manjina, ali ujedno se ne smiju zaboraviti Rumunji, koji žive kao manjine u drugim zemljama. Kako je osnovan Generalni komesarat za manjine u Rumuniji, isto tako će biti aktuelan problem osnivanja specijalne institucije, koja će se brinuti za situaciju rumunjskih manjina u inostranstvu.

Prema stranim podacima, koji prema nazoru profesora Bratianu imaju tendenciju da smanje te cifre, izvan Rumunjske žive Rumunji još u sljedećim zemljama:

Sovjetska Unija	350—400.000
Bugarska	120.000
Grčka	100.000
Albanija	40.000
Jugoslavija	350.000
Mađarska	40.000
Češkoslovačka	15.000

Znatan broj Rumunja živi podalje na drugoj strani Atlantskog Oceana, ali na njih je kulturno-politički utjecaj Rumunije daleko slabiji, nego u državama koje graniče s Rumunjskom. U nekom od tih država Rumunji žive u kompaktnim masama, kao na primjer u Sovjetskoj Uniji i Bugarskoj. U drugim zemljama sačinjavaju manjina ostražu medju domaćim stanovništvom, na primjer u Makedoniji i Pindskoj oblasti. Prema rumunjskim izvorima broj je Rumunja na strani znatno veći, nego na gornej tablici i iznosi 1.900.000 duša. Većina Rumunja u drugim zemljama žive u daleko nepovoljnijim prilikama, nego manjinske grupe u Rumunjskoj. I u prijateljskim i savezničkim zemljama proces odnarodjivanja napreduje dosta brzo — kako tvrdi Bratianu, — te se tako već sada može računati s time, da će iduće pokolenje Rumunja u tujini zaboraviti svoj jezik i svoje porijeklo. Nedavno je javljen — nastavlja profesor Bratianu — da turska vlada namjerava da preduzme široki petogodišnji plan kolonizacije Turaka iz drugih zemalja u Turskoj. Rezervirano je oko četiri milijuna hektara zemlje, na kojoj će se kolonizirati neki pola milijuna Turaka iz Rumunjske, isto toliko iz Jugoslavije i neki milijun iz Bugarske. Taj proces nacionalne koncentracije se već ispoljio u Rumunjskoj, iz koje se sele dobručki Turci u masama.

Turska je vlada — piše Bratianu — pronašla jedinstven način kako da rješi problem odnarodjivanja Turaka, rasipanjem po drugim državama. I Rumunjska treba da pretrese taj problem prije nego što pojedine grupe Rumunja u inostranstvu zaborave svoj jezik i pretope se u tamošnje

stanovništvo, kao što se dogodilo Rumunima u Istri i Moravskoj. U rumunjskoj je sada u toku proces osvajanja privrednih i kulturnih pozicija od strane Rumunja, ali često se ne misli na zamjenu elemenata, koje treba izbaciti iz tih pozicija; trebalo bi misliti na problem povratka onih inozemnih Rumunja, kojima prijeti opasnost asimilacije i gubitka nacionalnog karaktera. U današnjem vremenu nacionalnih imperializma bila bi to jedina forma »imperializma«, na koju bi Rumunjska mogla pomisliti.

RUMUNJI U ĆIĆARIJI

I Rumunji se sve više zanimaju ja svoje manjine u inozemstvu. Češće se piše i o istarskim Rumunima — takozvanim Ćibircima, — koji su skoro potpuno assimilirani. Ti Rumunji su, živeći s Hrvatima, postali i po jeziku i po osjećajima Hrvati. Razumljivo je da im u posljednje vrijeme posvećuju pažnju i talijanske vlasti, kao i štampa, pa tako prilikom predavanja, kojega je održao rumunski profesor Isopescu u rječkoj »Vedetti d'Italia« piše neki a. ch. o Rumunjima u Istri. On misli da ih ima preko 3.000 i kaže da se imaju zahvaliti jedino pripojenju Istre. Italiji da nisu ti Rumunji postali Hrvatima, kao njihovi sunarodnjaci na Krku. Čudno je, međutim, da je službena Italija, koja se po piščevu mišljenju tako zauzimala za istarske Rumunje, nabrojila prigodom popisa pučanstva 1921. god. — kada se poslijednji put popisivalo pučanstvo i po narodnosti — samo nešto preko 1.600 Rumunja u Istri. Nastaje pitanje da li se pisac članka u »Vedetti« zabunio u svojim izlaganjima ili je pak službena Italija tada zatajila skoro polovicu Rumunja, kao što je bila zatajila toliko hiljada Hrvata i Slovence u Istri. Pisac je očevidno i inače slabno informiran o prilikama medju Rumunjima u Istri. Istina je da je talijanska vlada 1919. god. (dakle prije dolaska fašista na vlast) bila u Sušnjevcima ustanovila dvojezičnu talijansko-rumunjsku školu, ali pisac bi morao znati da je fašistička školska reforma ukinula sve metalijanske škole.

Od svega »dobra« što je Italija iskazala istarskim Rumunjima je jedino to, što je ustanovila novu »rumunjsku« općinu Sušnjevicu koja je sastavljena od frakcija Boljunske općine Gradinje, Letaj i Sušnjevice, od frakcija Plominke općine Brdo. Jesenović i Nova Vas, te frakcije Grobešnik iz Pazinske općine, tako da su »žejanski Rumunji ostali izvan toga kompleksa«.

Prvi komesar te nove općine je postao neki Andre Glavina, koji je bio, kako spominje pisac u »Vedetti«, uzgojen u talijanskem duhu i bio je najbolji suradnik vlasti u njezinu težnjama da bi Istri dala čim prije potpuni talijanski značaj.

Zahtjevi Nijemaca u Memelu

Nijemci u Memelu traže autonomiju

Memelsko područje s gradom Memelom (litavski Klaipeda) nalazi se na donjem toku Nijemena. Memel je velika luka. Memelsko područje je bilo prije njemačko — pripadalo je provinciji Istočna Pruska — a od 1924. je kao autonomno područje dio Litve. Obasije 2657 km² i broj oko 150.000 stanovnika. Oko 50% stanovnika su Nijemci, pa su posljednji dogadjaji u Čehoslovačkoj imali utjecaja i na Nijemce u Memelu. Tako ovih dana javljaju listovi iz

Varšave da je njemačka manjina u Memelu stavila dalekosežne zahtjeve. Nijemci u Memelu Litvi traže punu slobodu, povlačenje litavske vojske i litavskog redarstva iz Memelskog područja, priznanje zakonodavnih kompetencija memelskom području. Priznanje tih prava memelskim Nijemicima predstavljalo bi, prema mišljenju mjerodavnih varšavskih krugova, prvi korak za otcjepljenje Memela od Litve i prisajedinjenje Njemačkoj.

UZAJAMNE NJEMAČKO-POLJSKE OPTUŽBE

Memorandum poljske manjine u Njemačkoj i njemačke tužbe protiv Poljske

»Schlesische Zeitung« javlja da je posljednjih dana oduzeta legitimacija za prelazak granice čitavom nizu Nijemaca iz okruga Ribnik u Poljskoj. Do sada je poznato oko trideset takvih slučajeva. Manhom su po srijedi lica, koja su bila zaposlena na njemačkoj strani i koja su sada izgubila posao, pošto ne mogu da prelaze granicu.

Pr. Njemačka, odrekle jednog dijela svojih sunarodnjaka u susjednoj državi u interesu posebnih ciljeva.

I tako se na tim pogaženim principima očrtava sve teži i teži položaj onih ljudi

koji nisu mogli da budu obuhvaćeni u granice svoje nacionalne države, već su pred 20 godinama — u interesu mira — prepusteni drugoj državi s nadom da će se s njima postupati pravedno i čovječno. — (p)

koji nisu mogli da budu obuhvaćeni u granice svoje nacionalne države, već su pred 20 godinama — u interesu mira — prepusteni drugoj državi s nadom da će se s njima postupati pravedno i čovječno. — (p)

„SLOVANSKI PREHLED“

O HRVATIMA I SLOVENCIMA U ITALIJI I NJEMAČKOJ

U posljednjem broju praskega »Slovenskog Prehleda« priopćuje g. J. Vuga za nijemljivi članak: Sudbina jugoslovenske manjine u današnjoj Njemačkoj i Italiji. U bivšoj Austriji je bio položaj znatno lepši nego li u Italiji. Slovenci imaju svoje novine »Koroški Slovenec«, a Hrvati »Hrvatske novine«, koja ova lista izlaze u Beču. Slovenci imaju manje političke i narodne slobode nego li Hrvati u Gradištu. Hrvata imade u Gradištu 60.000, od kojih živi u Beču 15.000. U Mađarskoj ih imade još 30.000. Hrvati u Beču su dosta slabo organizirani a najbolje u Gradištu. Tu imade 5 općina s hrvatskom većinom. Za raskola stare monarhije bilo je 50 crkvenih hrvatskih škola, a danas imade samo još 23 čisto hrvatskih, a 13 utravističkih pučkih škola, gdje imade ispod 70 posto hrvatskih djece. Gde imade samo 30 posto hrvatskih djece tamo se podučava hrvatski jezik samo kao neobligatan predmet. Na srednjim, gradjanskim i učiteljskim školama nema obuke hrvatskog jezika niti kao neobligatni predmet. Hrvatsko kulturno društvo imade po svuda svoje podružnice, te se uspišno bori protiv njemačkih društava Deutscher Schulverein i Südmark.

Što se Italije tiče prilike su se toliko poboljšale te tamošnja vlada daje dozvolu mnogim emigrantima, da smiju posjetiti svoje domove. Obećava se da će dati prava slovenskoj manjini u pogledu kulturnog razvoja, no dosadašnji rezultat je samo izdavanje jednog crkvenog mjeseca, koji pozivlje katolike na hodočašće franjevačkom samostanu na Svetoj Gori kraj Gorice.

KAKŠNO RUDNO BOGASTVO SE NAHAJA V ABESINICI

Pred kratkom so prinesli italijanski ljeti članek, u katerem je bilo opisano vse rudno bogastvo v Abesiniji. Podatke za taj članek so dali generalno nadzorništvo za rude, rudniški uradi (državnih in podruženih rudnikov) in privatna rudniška podjetja. Vse te informacije se nanašajo na ozemlje, ki je bilo dosegajno in pregledano in to u času od konca abesinske vojne pa do danes. V članku ni omenovalo koliko ozemlja je še ostalo, ki ga niso mogli še pregledati, ampak se samo pripominja, da se raziskavanja nadaljujejo.

Abesinska visoka pianota izključuje možnost velikih petrolejskih ležišč. V Somaliji in abesinskem nižjem predelu raziskuje italijansko petrolejsko društvo AGIP. Premog so našli saino v majhnih količinah in po kvaliteti je naislabši (lignit). Slijido so našli na dveh krajih, kar bi prišlo v poštov za industrijske svrhe.

Več vrednosti imajo ležišča solitra in to u rudnikih Dallol v Dankaliji. Za izkoriščanje se je prijavilo že već družb. Ugotovili so, da je železna ruda precej razširjena, a precizirati niso mogli obseg ležišč. Vsa najdišča železa, katera so dosegajne pregledali pa so brez posebnega pomena. Več se nadejajo glede zlata in platina. Toda do sedaj niso vsa ležišča pregledana in ni mogče izreci ničesar točnega. V Eritreji so našli precej obširna ležišča, ki bi prišla v poštov za izkoriščanje. Omenjeno je ležišče bakrene rude v Eritreji. Nade, ki so jih imeli, da bodo našli baker v Harariju so se dosedaj izjavile. Cin so našli v Somaliji. O drugih kovinah še niso našli nikakih sleda.

K temu bi le omenili, da je gotovo že pregledan velik del abes. ozemlja in da kakih velikih ležišč rude tudi nadalje ne bodo našli, ker so dela v teku teh zadnjih let u veliki meri že opravljena. S tem so se tudi precej omejile nade in upanje, da je Abesinia bogata na rudah, kar so pokazala dosedanja raziskavanja.

NOV PAPIRNATI DENAR V ITALIJANSKIH KOLONIJAH

Od Soče do Rečine -- od Triglava do Kamenjaka

Otvorenje novoga rova u Labinskem rudniku

Pula, juna 1938. — Do sada je u Labinskem rudniku postojao samo jedan rov za ulazak i izlazak iz rudnika. Međutim kroz posljednje dvije godine broj radnika je potrošen i broj dnevno izvadjenog ugljena popeo se na 3000 tona. Sada je, poslije rada od šest mjeseci, otvoren drugi rov, takozvani »Pozzo Littorio«, koji silazi u dubinu od 400 metara i nalazi se 140 metara ispod morske površine. U projektu je da se rov produbi još za 300 metara, te bi iznosio tada 700 metara i bio bi 440 metara ispod morske površine.

Možda će otvorenjem novoga rova biti životi rudara u tom rudniku sigurniji nego do sada.

Pitanje tvornice aluminijske u Istri

Puljski »Corriere istriano« navraća se ovih dana ponovo na istarski bauxit i na pitanje podizanja tvornice aluminijske u Istri. Ponovo izražava želju da se u Istri podigne tvornica, jer da je Istra uvek davana, a vrlo malo primala. Ištice zasluge istarskog bauxita za fašističku autoriju, naročito prigodom sankcija, pa kaže da i Istru treba već jednom nagraditi za njezin patriotizam i talijanstvo.

Poljoprivredni radnici u Istri

Pula, 7. juna 1938. — Jučer poslije podne su se sastali povjerenici poljoprivrednih radnika u Puli. U svakoj općini postoji po jedan povjerenik sindikata poljoprivrednih radnika. U Istarskoj pokrajini postoje 42 takova povjerenika. Sastanku je prisustvovao i prefekt Cimoroni. Sekretar pokrajinskog sindikata poljoprivrednih radnika dr. Roberto Prearo podnio je izveštaj iz kojega se vidi da je ove godine koncem maja bilo u sindikatu 8153 člana prema 4330 lanjske godine u to doba. Taj broj je podijeljen u sljedeće kategorije: članovnika 10, kolona i napoličara 1817, nadničara 5670, specijalista 656.

Paša iz Srbnjaka

Pula, juna 1938. — Petdesetgodisnji seljak Marko Antolović iz Srbnjaka kod Tinjana nastojao je imitirati nekadašnje turske paše. On ima zakonitu ženu Anu, staru 37 godina, i s njome ima dva sina. Ali to mu nije bilo dosta, pa je doveo pod isti krov i sestru svoje žene tridesetšestgodisnju Božicu Bugarin s kojom ima tri nezakonita djeteta. Sestre su živjele, razumije se, vrlo nesložno kao žene jednog te istog čovjeka i to pod istim krovom, pa je često dolazio između njih do svadje i tučnjave. I najmanji povod je bio razlogom da nastane bitka, a Antolović je nastojao da ih umiri. Tako je u januaru ove godine Božicu napala sestru da joj je uzela jedno jaje. Došlo je do rječkanja, pa do svadje i napokon do tučnjave. Umješao se i dvostruki muž i odjednom je zasiao rankun u rukama Božice i ona je počela udarati sestruru. Uza sva nastojanja muža da sprječi borbu, zakonita žena je zadobila više udaraca oštricom, ali srećom lakše naravi. Neki dan je održan proces u Puli, pa je Božica osudjena na tri mjeseca i deset dana zatvora.

Tako će barem sada paša iz Srbnjaka biti vjeran zakonitoj ženi najmanje kroz 100 dana.

Nesreće

Pula, juna 1938. — U ponедjeljak je buknuo požar u tvornici cementa. Ima se zahvaliti brzog intervencije vatrogasaca da je požar brzo ugašen i tako izbjegnuta veća šteta. Žrtava nije bilo. — Mijo Buršić, star 39 godina iz Čabrunići, radnik u rudniku bauxita zadobio je na radu tešku ozlijedu. Slomljena mu je ključna kost. Prevezan je u puljsku bolnicu. — Tridesetgodisnji Rudolf Uravčić iz Pule zadobio je lakše ozlijede kada se pijan vraćao kući.

Maracchi-Mrak odlikovan

Pula, 7. juna. — Direktor »Corriere istriano« Giovanni Maracchi (nekada Mrak) odlikovan je ordenom »Cavaliere SS. Mauriziane e Lazzaro«. To odlikovanje mu je telegrafski saopćio ministar prosvjete Alfieri. »Corriere« popraća tu vijest opširnom čestitkom i na koncu kaže da izrazuju Maracchiju, ratniku, skvadristi, legionaru, piscu svoje najsrdačnije čestitke i da je siguran kako tumaći osjećaje svih Istrana, jer da su svi Istrani već odavna duboko zahvalni narodnom zastupniku Maracchiju za njegov rad na dobro cijele Istre.

Uloga Trsta u njemačkoj izvoznoj trgovini

»Pravda« donosi ovaj aktuelan članak o ulozi Trsta u njemačkoj izvoznoj trgovini:

Pored velikog broja privrednih pitanja koja su iskršla poslije »anšlusa«, a koja treba riješiti, nalazi se i pitanje Trsta. Italija je Austriji bila odobrila slobodnu zonu u ovoj luci i Austrija je zaista bila najbolji njen klijent. Poslije rata Trst je bio izgubio svoju privrednu pozadinu, tako da je promet kao i ekonomski značaj Trsta znatno opao. Ipak, pomoći velikog broja raznih ugovora, kojih ima oko trideset, Italija je postepeno uspjela da podigne promet Trsta: u prošloj godini on je skoro dostigao promet 1913. godine.

Suhozemnim putem stiglo je u Trst u prošloj godini 11,4 milijuna kvintala robe prema 14,8 u 1913. dok je ponorskim putem stiglo 20,6 prema 33,1 a izšlo 11,2 prema 11,3 milijuna kvintala u 1913. godini.

»Anšlusom su izmijenjeni ovi rezultati kao i sam položaj luke. Postavilo se pitanje: da li će se Niemačka i dalje služiti Trstom za izvoz iz Austrije i da li će dozvoliti Čehoslovačkoj prelaz preko austrijskog teritorija u pravcu Jadrana?

U samoj Niemačkoj pojatile su se dvije struje. Prema jednoj, koju je podupirao

i dr. Schacht austrijsku trgovinu trebalo bi orijentirati u pravcu Hamburga i Bremena. Prema drugoj, trebalo bi u saradnji sa Italijom povećati trgovinu Dunavom. Ova teza prevladava u okolini gospodina Cöringa. Ovi krugovi želili bi da posvete veću pažnju Trstu, koji bi postao baza za austrijski i bavarski izvoz u države Sredozemnog mora i Dalekog Istoka. Ovo je, međutim, moguće samo ako Italija pristane da održi privilegije koje je bila dala Austriji. Izgleda međutim da Italija smatra da se situacija promjenila i neće stati da održi ranije privilegije. Talijani tumače ovaj stav time, što je Austriji kao maloj državi bila potrebna ponuća na svim poljima. Niemačko tržište je veliko i Italija ne može i ne treba da mu pruži naročite privilegije. Tu dolazi, međutim, i jedno drago pitanje. Austrija je bila država sa neznatnom trgovackom flotom, dok bi Niemačka preplavila Jadran svojim brodovima i pretstavljala konkureniju za talijansku mornaricu. Ipak Italija pristaje da dade Niemačkoj preferencijalne tarife za upotrebu Trsta.

Zato struia koju predstavlja g. dr. Schacht postaje sve aktuelnija.

Margotti vodi hodočašće u Rim

Trst, junija 1938. — Današnji »Piccolo« javlja da je gorički nadbiskup Margotti poveo akciju da se organizira hodočašće svećenstva i vjernika u Rim iz zahvalnosti što je Antonio Santin, bivši riječki biskup, grande ufficiale della Corona d'Italia i Medaglia d'oro per la Battaglia del grano, postavljen na tršćanskog biskupa. Na hodočašće bi išlo svećenstvo i vjernici iz goričke i tršćansko-koparske biskupije. Putuje se 27. juna i ostaje se tri dana u Rimu. Treći dan će biti primljeni od Pape i tada će mu izraziti zahvalnost radi imenovanja Santina. »Piccolo« piše da je ta vijest o organiziranju hodočašća primljena od klera i vjernika odusevljenim entuziasmom.

Velik požar

Idrija, junija 1938. — V noći od zadnje nedjelje na ponedeljak, je nastao u Godoviću nad Idrijo velik požar. Ogenj se je pojavil iz doslej še ne pojasnjениh vzrokov na posestvu Marije Medvedove in se naglo razširil na stanovanjsko hišo njenega sosedja Frančeta Selaka. Vaščani in rudniški gasilci iz Idrije so si sicer mnogo prizadevali, da bi požar omejili vsaj na hišo Medvedove, a zaman. Obe hiši sta pogoreli do tal. Ogenj je napravil obema pogorelcema preko 20.000 lir škode.

Vodovod u Matuljama

Rijeka, juna 1938. — »Vedetta« donosi vijest da se namjerava graditi u Matuljama veliki vodovod i nova školska zgrada. Općinska uprava je odlučila da u tu svrhu podigne veći zajam kod riječke štedionice i kod još jednoga novčanog zavoda. Oba zajma je već Riječki pokrajinski odbor odobrio, ali »Vedetta« ne javlja visinu tih zajmova koje će podignuti općina Matulje.

Urbani o Bogdanu Popoviću

Trst, 7. juna. — »Il Piccolo della Sera« donosi opširan članak o beogradskom sveučilišnom profesoru i kričaru Bogdanu Popoviću. Urbani iznosi rad Popovićev i na koncu citira odgovore koje mu je Popović dao na pismeni upit. U tim odgovorima kaže Popović da poznaje Italiju literarnu, kulturnu, naučnu i umjetničku i da visoko cijeni talijansku civilizaciju. O fašizmu nije bilo govora.

TRŠČANSKI INDUSTRIJALCI U LABINU

Labin je posjetila u nedjelju velika grupa tršćanskih industrijalaca. Došli su velikim luksuznim automobilom. Pregleđali su rudnik, selo Arsa, Stalije, a jedna grupa je sišla i u rudnik. Novine pišu kako su rudari bili ganuti pažnjom tršćanskih industrijalaca koji da su na licu mjesta proučili naporan rad rudara za sreću i veličinu domovine.

ZABRANJEN PROLAZ BRODOVIMA IZ MEDJU RTA BARBARIGO I PORERA

Pomorske oblasti u Puli i Trstu obavijestile su preko štampe da je strogo zabranjen prolaz svim parobrodima i ribarskim ladjama između rta Barbarigo kod Fažane i svjetionika Porer kod Freamture. Ujedno sejavlja u toj obavijesti da je zabranu uslijedila na zahtjev vojnih vlasti i da će svi prekršitelji te naredbe biti kažnjeni po § 163 pomorskog zakonika.

Drobiz

Pazin — 12. juna će se održati sastanak bivših ratnika u Pazinu. Pozvani su bivši ratnici iz općina Pazin, Boljun, Tinjan i Sušnjevica. Svi će dobiti besplatni ručak. Oni koji su ratovali u Africi imaju da dodju s medaljama i kolonijalnim šljemom.

Pula — U Puli se po školama prikazuju propagandni film o Španiji i Japanu. Prije svega toga se taj film prikaziva u Politeama Ciscuti u vezi sa proslavom solidarnosti Italije sa Francovom Španijom.

Rim — Pred vojaškim sudištem je bil obsojen 21 letni Alojz Raspot z Goriške, ker ni redno pohajal na predvojaške vaje. Dobil je 3 mesece vojaškega zapora.

Rijeka — Urednici revije »Termin« su izmijenjeni. Izmijenio ih je federalni fašist sekretar. Novi urednici se zovu: Laurano, Morovich, Rainous, Rossani i Neri.

Štanjel — Gad je pičil 13-letnega Antona Faganelu, ko je nabiral državu po gozdu. U nevarnom stanju so ga pripreljali u goriškoj bolnici, kjer ga upajo rešiti s transfuzijom krvi.

Trst — Na ministarski sejtu je bil održan načrt zakona s katerim se odobrava izdatak 5 milijon lira kot prispevki države za graditev poslopij pravne fakultete in fakultete političnih ved v Trstu.

Trst — Pek Franc Mervov, star 48 let, se je po neprevidnosti preveć približal peči iz katere so uhajale močno razgredete pare, ki so mu povzročile velike opeklne na obrazu.

Pula — 3. o. mj. je Umberto Urbanac-Urbani predavao u Puli o Jugoslaviji. Naslov predavanja je bio »Lice Jugoslavije«. Predavanje je održano u priredbi Istituto di Cultura Fascista.

Pula — Radnik Josip Gržinić je zadobio teže ozlijede padom s bicikla na cesti izmedju Vinesa i Labina.

Pula — U tvornici cementa je teško ranjen radnik Petar Jokolić. Zadobio je prelom lubanje i rane po ostalim dijelovima tijela. — U bolnici je dovezan i radnik Martin Čekić Martinov iz Sv. Lovreča Paženatičkog. On je zadobio ozlijedu na lijevoj nozi.

Pula — Auto je pogazio na glavnem tržištu Rikarda Žica, kjer je teže ranjen.

Pula — 3. o. mj. održana je rasprava protiv trojice mladića iz Tinjanštine koji su se potukli radi djevojke Marije Starčić. Sva trojica su hoćala za njom, ali izgleda da je 27 godišnji Josip Lanča imao najviše izgleda na uspjeh, pa su ga ostala dvojica — Andjelo Brljafa i Josip Brosan — napali i Lanča je jednoga od njih ranio nožem. Svi su riješeni, jedino je Lanča kažnjen sa 100 lira globe radi nepovlašnog nošenja noža.

Trst — Čevljar Penko Anton je bil pred tržaškim sudištem obsojen na 8 mesecev zapora in 800 lir denarne kazni, ker je poskušal vkrasti kolo Josipu Smerdelu v Selca pri Št. Petru na Krasu.

Trst — 50-letni Andrej Prelc iz Sp. Vrem se je s kolesom zaletel v avtomobil in se je teže ranil po glavi. Prepeljali so ga v bolnišnico.

Trst — 15. šahistov iz Celja je na povabilo tržaškega šahovskega kluba odigralo pretekli teden već partiju s tržaškim šahistom.

Trst — V velikem kanalu je utonil 40-letni Jelen Rudolf ko je hotel stopiti v barko. Njegov prijatelj, ki je stal na obali, mu ni mogel takoj pomagati in se preden je prispevala pomoč, je Jelen zginil s površja. Nekateri pogumno plavači so se takoj vrgli v vodo, ker pa je voda umazana, ga niso mogli najti. Še rešilnemu križu se je posrečilo po napornem iskanju izvleči iz vode truplo nesrečnika.

Trst — Pred sudištem je bila razprava proti Petru in Antonu Umeku Ivanu Gropaju zaradi telesnih poškodb, ki so jih prizadejali dvema Benečanoma v gostilni Fonda v Dolini. To se je zgodilo 17. oktobra pret. leta, ko se je 5 Benečanov podalo iz Benetk v Istro. Na poti so se ustavili v omenjeni gostilni, kjer je bil ples. Iz besed je kmalu nastal prepir in pretep, ki se je končal slabno za Benečane. Zaradi tativine vrča bencina in dežnega plašča na škodo omenjenih Benečanov so bili toženi Alojz in Anton Ražman in Karl Grahojna. Ti so bili oproščeni, ker se omejnje stvari našle. Obsojeni so bili le Peter in Anton Umek ter Karl Grahojna vsak na 6 mesecev zapora zaradi telesnih poškodb.

Zadar — Velikim slavljem su u Zadru dočekali izlet določavrista iz Trsta u nedjelju 5. o. mj.

PREGLED DOGAĐAJA

Situacija u Španjolskoj i Kini

Rat u Španjolskoj bijesni sa svim grozotama, od kojih je najstrašnije svakako zračno bombardiranje pozadine, pri čemu strada gradjansko pučanstvo.

Ova najcjenjena strana Španjolskog rata bila je već jednom, u siječnju ove godine, prigodom jednog osobito žestokog bombardiranja Barcelone, predmet međunarodnih pregovora, za koje je inicijativu dala britanska vlada. Tada su se londonska i pariška vlada obratile na obe vlade u Španjolskoj s apelom, da se obustavi bombardiranje pozadine. Republikanska vlada, čija avijacija je daleko slabija, pa prema tome niti ne posjeduje jednako sredstvo za represalije, pristala je uz uvjet, da pristane i protivna strana. Ali nacionalistička vlada je odbila takvu obvezu s motivacijom, da se u velikim gradovima nalazi mnogo sakrivljenih vojnih objekata, pogotovo u Barceloni. Nakon toga doduše nije došlo do sporazuma, ali britanska vlada se zadovoljila faktičnim stanjem, naime da su napadaju u takvom opsegu za jedno vrijeme prestali. Sada pak, u vezi s pojačanim otporom republikanaca, oni su ponovno učestali u strahovitoj mjeri, koja pruža sliku onoga što bi bio u budućnosti svaki totalni rat, u kojem prestaže razlikovanje između boraca i neboraca, između fronte i pozadine, pa prema tome i između onih koji svjesno ratuju i onih koji to ne čine. Barcelonska vlada je uputila note francuskoj i engleskoj vladi pozivajući se na njihovu prijašnju inicijativu, osim toga bilo je o tem bombardiranju govora u britanskom parlamentu, no iz odgovora Chamberlaina i Butlera vidi se, da britanska vlada ne goji nikakvu nadu u mogućnost sklapanja nekog sporazuma, kojim bi se u taj rat učestvovao.

Pojačanje nacionalističke zračne akcije predstavlja odgovor na pojačanje vojničkog otpora republikanaca, sa čijim skromom sloganom je još pred mesec dana računao ne samo Franco nego i talijanska vlada, koja je zbog toga i pristala da u sporazum s Engleskom od 16. IV unese evakuaciju stranaca, kao uvjet za stupanje ovog sporazuma na snagu. Republikanska vojska, koja je nabavila novo oružje u inozemstvu, uspiela je doista početkom svibnja zaustaviti daljnje nacionalističko prodiranje, koje je kod Tortose došlo do mora i tako rastavilo republikansko područje u dvoje, ali nije u prvom naletu stolmilo svaki otpor protivnika. No republikanska ofenziva severno od Lerida, kod Dalaguera i Trempa, sa ciljem da odbije nacionaliste od pirinejskih klanaca koji predstavljaju spojnicu i eventualnu otstupnicu prema Francuskoj, nije uspiela. Agencija United Press, čiji prikaz ne može smatrati objektivnim, tvrdi, prema podacima nacionalista, da su republikanci poduzeli preko 40 napada kod Dalaguera, ali je položaj ostao u cijlosti nepromijenjen. Odmah nakon toga su nacionalisti poduzeli protufenzivu kod Teruela, koji se sad nalazi na južnom odsječku ratišta, sa ciljem da napreduju cestom i željeznicom prema Saguntu na moru i tako doduće iz ljeta republikanicima, koji su na masivu Sierra de los Monegros izgradili jake utvrde. Uspjeh ovog prodora mora ove republikanske jedinice ili prisiliti na povlačenje prema obali ili izvrgnuti opasnosti uništenja. Ovi nacionalistički pokreti na jugu i zastoi republikanskog napredovanja kod Trempa predstavljaju momentano obilježje ratnih operacija.

Premda talijanskim tvrdnjavama ovaj posljednji zamah republikanskog odpora je djelo pomoći koja je došla iz ili preko Francuske. O toj pomoći, koju u Parizu službeno demantiraju, puno su fašističke novine nakon što je Mussolini 14. svibnja javno predstavio Francuskoj, da se u Španjolskoj nalazi na drugoj strani barikade nego Italija. A da se Italija u Španjolskoj bori, to se uopće ne taji, naprotiv, to je predmet ponosa i službenih manifestacija, poput one što se odvijala u nedjelju u cijeloj Italiji, kada je u naznacnosti posebne Francove delegacije na čelu s utemeljiteljem Španjolske stranačke legije (Tercio) ratnim invalidom generalom Millan Astrayom, proslavljen dan talijansko-Španjolske solidarnosti Tom zgodom je, prema »Corriere della Sera«, Astray održao govor u kom je veličao Duče-a kao providicionalnog čovjeka koji je na dubok, jasan i čist način razumio pravu tajnu svjetskoga mira, postavivši načelo, da pravi mir može postojati samo na podnožju prave pravednosti. Duce je, rekao je Astray, politički i socijalni spasitel čovječanstva i civilizacije te tumač najautentičnije slobode. Drugi jedan govornik Francove delegacije, Joe M. de Peman, iznio je pak ove misli: »Sa da krećemo prema fašističkom miru, baštiniku rimskoga mira, jer je sastavljen od ravnovjesa u sili. Idemo prema osnutku jedne ljudske solidarnosti i nazora o životu, koji će morati siediniti sve njene članove pod vodstvom jednog zajedničkog odabranog afiniteta«, te je završio ovako: »Znat ćemo živjeti uvijek siedinjeni, jer smo znali siedinjeni umirati«. Svečanosti su se odigravale u naznacnosti Mussolinija i Ciana, ali Duce nije javno uzeo riječ ili barem fašistički listovi ne donose tekst govoru. No fašistički listovi u dopisima

svojih dopisnika koji prate Francove i talijanske čete u Španjolskoj pišu o francuskoj pomoći republikanicima. Tako u »Corriere della Sera« Mario Massijavlja o uzaludnoj pomoći, o novim francuskim tankovima, mitraljezima i topovima od 75 mm i ne mnogo manje od 200 aviona. Zapovedništvo na katalonskoj strani da je u rukama generala Armengauda, premda to ne tvrdi kategorički. Ova tvrdnja je u ostalom nevjerojatna, jer Armengaud običajno u francuskim časopisima (»Depeche de Toulouse, Europa Nouvelle«) tolike članke, da je isključeno, da bi kraj toga mogao voditi jednu vojsku u Kataloniji.

Medjutim talijanska štampa posljednjih par dana oštro napada Englesku zato što bi htjela posredovati u Španiji da se dodje do primirja ili da se barem spriječi bombardiranje civilnog pučanstva. Naročito oštro napada Englesku trščanski »Piccolo« od 6. o. m. i kaže da perfidni Albion pod maskom neke humanosti napada Francovu Španiju i Japan kao što je prije napadao Italiju u Abesiniji.

Kina i Japan

Uskoro će se navršiti godina dana, od kada se vode oružane bitke u Kini, a sve do sada iapanska i kineska vlada bile su u međusobnim diplomatskim odnosima. To je jedna velika kontradikcija današnjeg rata na Dalekom Istoku, koji formalno još nije objavljen, a stvarno se vodi uz upotrebu svih ratnih sredstava.

Tek sada, kineska vlada opozvala je svoju diplomatsku misiju, koja je do sada bila u Tokiju. Sada je u Kini počelo izdijenje divovskog operativnog plana, koji je preduzeo nova iapanska »ratna vlada«, u kojoj pretežan uticaj imade nekoliko generala i admirala.

Posljednjih nedjelja počelo je transportiranje velikih iapanskih vojničkih kontingencijskih u Kinu. Osim toga, stalno se prevozi oružani ratni materijal iz Japana. Po procjeni vojnih stručnjaka, sada je u Kini angažovana ogromna iapanska vojska u broju od oko 1.300.000 ljudi. Na taj način, Japan sve dublje gazi u rat kako ga njegova vlada još nije službeno objavila.

Prijestolnica maršala Čang Kai Šeka preseljena je poslije pada Nankinga u Hanceu. Kineska vlada i sada se nalazi u Hanceu. Ovaj kineski grad vezan je željezničkom prugom za Peking. Vlakovima na ovu željezničku prugu vrši se uglavnom snabdjevanje kineskih trupa ratnim materijalom iz Sibira i Vaniske Mongolije. Japanski krugovi u Tokiju tvrde da Sovjetska Rusija neprstano šalje ogroman ratni materijal kineskoj vojski.

Prema posljednjim viestima iz Kine, nastavlja se velika bitka za osvajanje pruge Peking-Hanceu, koja pretstavlja važnu željezničku vezu za snabdjevanje kineske vojske ratnim materijalom iz Sovjetske Rusije preko Mongolije. S druge strane bombardovanjem Kantona Japanci nastoje da preskupe veze Kine sa engleskim posrednicima, ier smatraju da se glavno snabdjevanje Kine vrši s te strane.

Novi pregovori Jugoslavije sa Italijom

Uskoro bi se imao sastati talijansko-jugoslavenski stalni privredni odbor, da raspravi stanje uzašanje trgovine. Za ovaj sastanak vrše se na službenim mjestima i u interesiranim ustanovama potrebne pripreme. Na ovom sastanku će se osobito proučiti efekat iskorijenja kontingenata.

MALE VIJESTI

— Trst. Mate Pribac iz Smaria kod Kopra dobio je od Mussolinija 700 lira nagrade zato što mu je žena rodila dvojke.

*

— Britanska vlada poduzela je naročitu akciju, da bi se u buduće spriječile strahote zračnih bombardiranja i u tu se svrhu obratila na USA, Švedsku i Norvešku za sastav komisije iz tih zemalja, koja bi pregledala sve gradove dosad bombardirane iz zraka u Španjolskoj.

*

— Nazadovanje talijanskog uvoza stoke iz Madžarske. Talijanska vlada ponovno je smanjila uvoz madžarske stoke. Madžarski izvoznici moći će ove sedmice izvesti na Rijeku samo 300 komada goveda. Prvotni sedmični kontingenat iznosio je 1200 komada sedmično. Nedavno snažen je taj kontingenat na 600, a sada na 300 komada goveda.

*

— Drugi kongres instituta za međunarodna pitanja u Miluu završio je u subotu rad i prihvatio rezoluciju, kojom se odaje počast talijanskim vojnicima, koji se bore u Španjolskoj.

*

— Henleinov organ »Rundschau« apelira na Nijemce, da povuku svoju diecu iz čeških škola. Apel se završuje riječima: »Nijemci, vaša dieca pripadaju vašim njemačkim školama«.

ODLOMCI IZ NAŠE POVIJESTI

Biskup Dobrila u istarskom saboru

Dr. Juraj Dobrila, biskup porečko-pulski biskupije u Poreču od godine 1858 do godine 1875 i trščansko-koparske biskupije u Trstu od godine 1875 do smrti dne 13. siječnja 1882, bio je virilni član pokrajinskog sabora za Istru u Poreču od prve njegove sjednice dne 6. travnja 1861. do svoje smrti. Istarski je sabor imao tri vriliste, a to su u početku njezina rada bili trščansko-koparski biskup dr. Bartolomej Legat (umro 12. veljače 1875), porečko-pulski biskup dr. Juraj Dobrila i krčki biskup dr. Ivan Vitežić (umro dne 4. rujna 1877). Svi su oni u prvim godinama sabora rada učestvivali na saboru, a u vlastitom jeziku, a nikada pomoću drugoga jezika. Treba dakle odgajati i Hrvata, kako je pobrinuto za odgoj Talijana, ali... samo u vlastitom jeziku, a nikada pomoću drugoga jezika. Treba ga dakle odgajati u hrvatskom jeziku... Kako Talijanima u Istri ne bješa po volji nedavna nastava na njemačkom jeziku, nije ni Hrvatima ove pokrajine nikako po volji nastava na talijanskom jeziku. Poziva se na osjećaj pravednosti kod Talijana. Spominje postupak u Češkoj, u Tirolu i u Šleskoj, gdje imade više narodnosti, upozorava na prijlike u Moravskoj, u Gorici i u Dalmaciji, gdje se poštuju prava dviju ili više narodnosti, pa zaključuje: »Hrvatski narod spašava, no nije mrtav onaj koji spašava; može se probudit, a kad se probudi, mogao bi raditi, kako možda ne će biti pravo Talijanima.«

Dobrila je, međutim, ulazio u saborske rasprave samo od 1863 do 1866 godine. Nesklonost saborske većine, koja se najbolje očitovala u raspravi o virilistima godine 1868, Dobrili je posve odbila od sabora, a važni poslovni njegovih izbora tek dne 25. rujna 1861. Kako je bezobzirnost talijanske većine u saboru od samih prvih dana prelazila svaku mjeru prema hrvatskoj većini stanovništva, u pokrajini, bila je pomoć svim virilistima izabranih hrvatskim zastupnicima i prirodna i potrebna, a najobiljnija je pomoć narodnoj stvari pružao dr. Juraj Dobrila. Kao čovjek iz srca Istre (rođen je u Ježenju kod Tinjana) i kao biskup u sjedištu sabora znao je i mogao je najviše pomoći.

O upotrebi hrvatskoga jezika vodila se u saboru borba od njegova početka. S tim je opravданim zahtjevom došao u sabor Legat i zastupnik Feretić već 1861. a biskup Dobrila ga je opet pokrenuo u srednici dne 13. siječnja 1863, kad se prigodom rasprave o načrtu saborskoga pravilnika pojavilo pitanje u tome, gde i kako da se oblažuju saborska vijećanja. Jurinac je tražio da se obnaroduju takodjer na hrvatskom jeziku.

(Po Nikoli Žicu)

Nesreća v naših kolonijah v Prekmurju

Poplava v Benici in v Petešovcih

Ljubljana, maja 1938. Nepričakovano hitro in izredno silno naraštanje Mure v preteklem tednu je prizadelo veliko škodo tudi kolonijam primorskih emigrantov v Benici in Petešovcih. Obenameli ležita ob izlivu Lendave v Muro in sta nastali v prvih povojskih letih iz prešnjih vojnih barak. Sem se je priselilo večje število družin z Goriške in iz Istre in v potu svojega obraza začele obdelovati zemljo, ki jim je vsaj z nainujenijim za preživljjanje vračala trdo delo.

V noći od 23 na 24. maja pa je prišla nad nje nesreća. Okoli tretje ure zjutraj je zbulido iz spanja močno šumjenje vode. Nihče jih ni bil prej obvestil o velikih nivalih na Gornjem Štajerskem in o preteči poplav.

Benica šteje danes 32 družini s približno 160 dušami. Petešovci pa 25. družin s približno 120 dušami.

V manj kot pol ura sta bili obe koloniji pod vodo. Posebno hudo je bila prizadeta Benica. Zaman so skušali Beničani ohraniti nasip ob potoku Lendava, voda ga je klijub nihovemu naporu porušila in valovi Lendave in Mure so preplavili nijke in naselje. Večje srečo je imela sosednja primorska kolonija Pince, kjer živi kakih 20 družin. Tam se je posrečilo obavarovati pred deročo vodo vas in polja.

Ko je voda pri Benici porušila nasipe, je zajela prav vsa poslopja in poplavila vse polje in gozd v obsegu nad 1000 oravov. Vse poplavljeno ozemlje pa meri več tisoč oravov, ako računamo ves levi breg Mure od Hotiže do Benice.

Voda je stala u nekaterih hišah do 1 m visoko. Zbegani Beničani so odpeljali živilo, krave in konje, že po vodi čez že ogroženi most v Pince, prasiče in perutnino pa so morali spraviti v podstrešja. Most se je v prvih urah poplave porušil.

Petešovčani so rešili svojo živilo na marof in k dve mačke kolonistoma, katerih hiši so bili edini ostali neprizadeti od grozne nesreće.

Voda je stala tu v hišah več kakor dva dana in je v nekaterih dosegla do 1 metra. Še tri dni pozneje so bila nekatera dvorišča pod vodo.

— Predstavnik Chilea u Ženevi predao je tajništvo Lige naroda notu, kojom službeno najavljuje istup Chilea iz Lige Naroda.

— Benito Mussolini posjetit će ovih dana Padovu, a onda Trst, gde će održati govor.

— Cijene u Italiji moraju kroz dvije godine biti stabilne, i to za robu, najamnine i zakupe, vodu, plin i struju.

šča pod vodo in velike mlakuže so pokrivena polja.

V Benici sta se dve hiši popolnoma zrušili, tri pa delno ostale pa so vse možno poškodovane. V Petešovcih je voda podričila tri hleve in holi ali manj poškodovala vse hiše razen omenjenih dveh, ki stojita na varnejšem mestu.

Prebivalci so bili silno zbegani in nikakor niso hoteli zapustiti svoji ogroženi domov. Večina se je nastanila na podstrešnih leseni barak in hiši in oblasti so ih morale s silo izterati. Na pomoč so prihitali tudi vojaci iz Ptuja. Z motornimi čolni so spravljali ljudi in živilo na varno in so jima dovozali živež in oblike.

Škodo cenijo v Benici na preko 300.000 v Petešovcih pa na preko 200.000 dinarjev. Ljudje so ostali brez hrane in živila brez krme. Treba je nujne pomoći, še posebno radi tega, ker je voda tudi pšenico, krompir in druge pridelke na polju popolnoma uničila.

Prebivalstvo želi, da bi prišel ban in drugi zastupniki oblasti na kraj nesreće, da bi se osobno prepričali o grozoti zadnje poplave. Obe vasi sta že vajeni poplavljani ne mine leto, da ne bi prestali večje ali manjše poplave. Toda letošnja poplava je spravila prebivalstvo v obup.

NASA KULTURNA KRONIKA

PRIKAZI KNJIGE „MATKO MANDIĆ“

U zagrebačkom »Obzoru« izšao je prikaz knjizice »Matko Mandić« od Viktora Cara Emila. Recenzent »Obzora« između ostalog kaže:

— U ovoj maloj knjizici na pedesetak stranica prikazuje autor, poznati hrvatski književnik iz Istre, ličnost i zasluge istarskog narodnog i političkog pravca Matka Mandića, čije se ime spominje zajedno s imenima Spinčića i Laginje. Te tri ličnosti predstavljaju t. zv. »istarski trolost«, u kojem je Mandića uz politički rad, kao narodnog zastupnika na istarskom saboru u Poreču i u bečkom parlamentu, zapala dužnost da bude preko trideset godina na čelu organa istarskih Hrvata. »Naše Sloge« pa je ra tom području kao novinar stekao velike zasluge.

Carev prikaz Mandićeva života i rada pisan je najvećim dijelom na osnovu građe u godištima »Naše Sloge«, pa to objašnjuje okolnost, da autor nije ulazio dublje ni u samu ličnost Mandićevu, a ni u predratne prilike u Istri, što bi bilo sva-kako od većeg interesa. Inače je knjizica

pisana s topinom i priznanjem prema ovom svakako veoma zaslužnom istarskom prvaku.

U sušačkim »Primorskim novinama« od 4. o. mi. izšao je opširan prikaz o toj knjizi koji završava:

— Momenti nanizani u ovoj maloj ali sadržajem bogatoj knjizici odnose se na život i borbu našeg naroda u kraju koji nam je najbliži ne samo geografski nego i po najtjesnjim vezama i suradnjom. To je istočna Istra, Liburnija i Kastavština, koje su i tada bile najtjesnije povezane s Hrvatskim Primorjem i preko ovoga, preko Rijeke i Sušaka, stajale u najtjesnijoj vezi i sa ostalim dijelovima našeg naroda u Hrvatskoj i Dalmaciji, s kojim su uvijek poduzimale zajednički narodni rad i zajedničku narodnu borbu opredjeljujući se s njim zajedno i politički i kulturno i gospodarski. Zato će i ova knjizica naići na najbolje razumijevanje ovde kod nas, gdje još i danas postoje žive veze s onim krajevima, navezane u ono veliko vrijeme kome su prvoroci i lučonoše bili Spinčić, Mandić i Laginja.

STAMPA O »FLACIUSU«

U splitskom »Jadranskom dnevniku« od 26. maja prikazuje opširno i pozitivno Nikola Tadić »Flaciusa« dra Mije Mirkovića. Iznijevši sadržaj knjige, Tadić kaže da do sada nismo imali kritički napisane studije o Flaciusu, pa nastavlja:

— Tu je praznину ispunio Mijo Mirković, naš vrlo aktivni sociolog. Mirković je u izdanju Hrvatske, naklade u Zagrebu izdao ovih dana veliku studiju o Vlačiću. Dao joj je naslov: Flacius, jer taj naslov više odgovara internacionalnoj pojavi ovega čovjeka. Ova, kritički napisana studija prikazuje značaj i zasluge Vlačićeve, koji je u svoje vrijeme mnogo učinio za duhovni napredak evropskog čovječanstva. Iz ove knjige upoznajemo jedan vrlo intenzivan duh, jednu upravo nevjerljivu aktivnost, jednu svestranu naobrazbu i neobičnu inteligenciju.

Mirkovićev stil i jezik odlikuju se jasnoćom, kratkim rečeničnim sklopovima; knjiga se čita vrlo lagano, pa je ona kao takova pristupačna širim slojevima narodnim, kojima je zapravo i namijenjena — završava recenzent u »Jadranskom dnevniku«.

Medutim u nedjeljnju broju zagrebačkog »Hrvatskog dnevnika« sveuč. profesor dr. Fancev negira — povodom Mirkovićeve knjige — svako značenje protestantizma za hrvatski kulturni život. Ujedno je u poslednjem broju »Savremenika« dr. Fancev napisao kritiku o »Flaciusu«.

Ciliga o dogadjajima na Proštinji 1921

U majsom broju zagrebačke revije »Nova Evropa« prikazuje dr. Ante Ciliga (U članku »Polemika Baljkas) Ciliga događaje na Proštinji 1921 god. kada su bila popaljena mnoga sela radi pobune protiv fašista. Kako je poznato Ciliga je bio na čelu seljaka koji su se tada podigli protiv fašista.

MALE VIJESTI

— Devet letal je prialjelo iz Španije na Francosko preko Pirenejev. Hoteli so bombardirati strateški železnički vijadukt pred predorom pri Orgeix, tuda zgrešili so glavni cilj i bombardirali električne delavnice pri Orly. Ljudskih žrtava ni bilo. Aeroplani so leteli 2.000 m visoko in so se mudili nad francoskim ozemljem 2. ura, nakar so jih razgnale francoske protiletalske baterije. Posebne komisije proučavaju drobce razstrelijenih bomb. Letala so bila bez znakova. Namen bombardiranja je bil presekati glavno železničko vezo med Francijom in republikansko Španiju.

— V Alicantu so nacionalistični aeroplani potopili pri bombardiranju mesta že četrto angleško ladjo po 25. maju. Ladja »Saint Winifred« 5.755 ton nosivosti je pripljala u Alicante zdravniški materijal in hrano za britanski rdeči križ. Pri tem so bili ubiti trije angleški mornarji.

— Daladier je prišel na Pireneje, da osebno pregleda bombardirane kraje. Pomembne razgovore je imel z generalom Menardom, ki poveljuje 7. armademu zboru ob francosko-španski meji, nakar je bilo sklenjeno, da se poveča obmejno vojaštvo posebno pa letalstvo in protiletalsko topništvo. Predsednik vlade je na koncu obiska pregledal letališča in protiletalske baterije. Francosko javno mnenje zahteva, da se energično prepreči vsak napad na francosko zemljo.

— Slovačka delegacija iz USA na čelu s Hletkom dočekana je najsvečanije u Pragu. Goste su pozdravili predstavnik ministra presjednika, predstavnik ministra unutrašnjih poslova te primator Praga Zenkl i drugi.

U vjesnih studija i iskoriscivanja svih raspoloživih vrela, nalazimo neke podatke, na osnovu kojih možemo upotpuniti kratki biografski prikaz u Hirschovom leksikonu. No s druge pak strane treba da se isprave neki navodi o Vlačiću mladjemu u Mirkovićevi knjizi, gdje nalazimo baš s obziron na njegovu ličnost neka nagodjanja, koja niješu ispravna.

Matija Vlačić mladi, poznat pod jednim imenom kao i njegov otac: Matthias Flacius Illyricus, a isto tako i pod imenom Flach-Frankowitz.¹⁾ Rodjen je 12 IX 1574.²⁾ U Braunschweigu, kamo su mu roditelji došli iz Wittenberga nakon Lutherove smrti, kad je borba protiv protestanata postala žešća. Majka mu je bila Nijemica: bila je kći Michaela Faustusa, pastora u Dabrunu, a udala se za Vlačića god. 1545. Sin Matija bio je najstariji medju 12 dejece iz toga braka. Već iste godine, kad se rodio Matija, vraća se obitelj u Wittenberg, gdje je otac profesor hebrejskog jezika na sveučilištu.

God. 1564 nalazimo mladoga Vlačića već na sveučilištu u Strassburgu, gde studira po svoj prilici filozofiju, a ne medicinu, kao što to navode Mirković i neki drugi biografi njegova oca. Nije isključeno, da je studirao uz filozofiju i medicinu, — svakako stoii, da je tek god. 1581 promoviran na čest doktora medicine, dakle u vrijeme, kad je u filozofiji već postigao izvanrednu profesuru. No nikako nije vjerojatno, da je tako nadaren čovjek, kao što je bio Vlačić, trebao 17 godina, da postigne medicinski doktorat.

God. 1573 Vlačić je još u Strassburgu. Čime se tamo kroz čitav jedan decenij bavio, nije nam poznato, a isto tako ne znamo, da li je do toga vremena postigao doktorat filozofije. No već slijedeće godine

VIJESTI IZ ORGANIZACIJA

IZ ISTARSKOG AKADEMSKOG KLUBA

Naš klub primio je slijedeće svote od raznih naših društava i privatnika koji su se odazvali našoj molbi za pripomoć: »Soča« Jesenice 200 Din, dr. Hrvoje Mezulić 50 Din, Fran Buić 50 Din, dr. I. M. Čok 100 Din, »Akademsko Starešinstvo« Ljubljana 200 Din, dr. Fran Klarić 30 Din, g. Ivo Rušnjak 100 Din, i g. Ivančić Ivan 50 Din.

Plemenitim darovateljima koji su shvatili teško stanje naših članova izrazujemo našu najtoplju zahvalnost.

Odbor

IDRIJSKA VESELICA V BEOGRADU

Idrijski krožek u Beogradu priredio na tradicionalni idrijski praznik na dan sv. Ahacija (22. t. m.) družabni večer svojega članstva v vrtnih prostorih Slovenske menze gospes Jemčeve, Zrinjskega št. 16. Idriječani in prijatelji Idrije dobro došli!

SEJA ODBORA ZA PROPAGANDO LISTA

»ISTRÀ« V MARIBORU

Odbor za propagandu lista »Istra« v Mariboru bo imel sestanek dne 15 junija t. l. ob 8 uri zvečer v društvenih prostorih »Nanosa«.

IZLET »TABORA« V KAMNIKU

Kamnik, 7 junija 1938. — Kakor pripreja že par let naše društvo »Tabor« okrog Binkošti skupni izlet v Kamniško Bistrico, tako je bilo sklenjeno na zadnjem sestanku v Radomljah, da tudi letos ne izostanemo. V to divno dolino kamniških planin poletimo v nedeljo dne 19. VI. 1938. Vljudno vabimo vse članstvo, kakor tudi zunanje goste, znance in prijatelje naše, posebno še bližnja emigrantska društva in zlasti naše voditelje, da se v kolikor mogče obilnem številu udeleže te naše pririditev in da se tako vsaj enkrat na letu v neprisiljeni zabavi skupno povešlimo in skupno manifestiramo svojo odločnost za priboritev boljših dni njim onstran meja. Skupen odhod iz glavnega kolodvora v Kamniku bi bil po prihodu prvega vlaka ob 7 uri. Onim pa ki jih peš hoja utruja, svetujemo naj se poslužijo avtobusa, ki odpelje izpred postajice Kamnik — mesto takoj po prihodu drugega vlaka ob 9 uri. (Cena Din 10.—).

Vsled velikega pomena takih sestankov pa prosimo vsa bližnja bratska, pa tudi prijateljska društva, naj na ta dane priejajo drugih pririditev.

Odbor.

42.000 turista u Postojni za Duhove

Za Duhove je posjetilo Postojnu 42.000 izletnika. Oni su došli s 18 posebnimi vlakovi i 8000 automobilima. Posebni vlakovi su išli iz Trsta, Rijeke, Venecije, Vidme, Gorice, Milana, Bolonije i Firenze. Iz Jugoslavije su došla tri posebna vlaka sa oko 4000 izletnika, iz Švicarske je došlo 500 turista, a iz Madžarske je došlo oko 1000 lica koji su se uglavnom vraćali s Euharističkog kongresa. Talijanski listovi pišu da je iz Jugoslavije imalo doći još oko 3000 izletnika, ali da nisu mogli na vrijeme dobiti pasos.

Izlet »Istre« u Sl. Brodu

S. Brod, 4. jun. Prema zaključku odborske sjednice od 2. junia 1938. članovi i članice ovog društva priredjuju dana 12. junia 1938. zajednički izlet u Bukovačko Brdo.

Članovi i članice Brod Varoša, Brod Brda i Podvinja sastaju se kod župne crkve sv. Antuna u Podvinju odakle zajednički polaze u 6 sati ujutro. Vodić put je brat Jugovac Benjamin.

Članovi i članice Osječke ulice sastaju se kod gradske mitnice odakle zajednički polaze u 6 sati ujutro. Vodić put je sestra Olimpija Čizmek.

Ostali članovi i članice sastaju se u društvenim prostorijama odakle zajednički polaze u 8 sati ujutro. Vodić put je brat Juršić Makso.

U slučaju nepovoljnog vremena odgadjaju se za slijedeću nedjelju sa istim rasporedom. — Tajnik.

SOKOLSTVO U JULIJSKOJ KRAJINI

U listu »Bratstvo«, glasnika Sokolske župe Osijek prikazuje opširno stanje sokolstva u Julijskoj Krajini prije rata urednik tog lista prof. Ljudevit Ćić.

RAZDELITEV ARHIVOV Z ITALIJOM

Ljubljana, junija 1938. — V mesecu aprili je poslovala po večelnem premoru mešana jugoslovenska in italijanska komisija, ki ima nalog, da razdeli arhive sodnih, politično-upravnih in drugih oblasti na nekdanjem Primorskem. Komisija je pregledala in razdelila arhive v Trstu, Pulju, Voloski, Idriji in na Reki ter na Sušaku, v Kranjski gori, Radovljici, Škofiji Loki in Logatcu. Končala je svoje delo pretekli petek v Ljubljani. Niso pa se pregledani in razdeljeni vse arhivi, tako da se bo komisija ob priliki zopet sešla. Jugoslovensko delegacijo v njej so pri sedanjem poslovanju tvorili senator dr. Gregorin, referent ministarstva pravde Vinko Štrukelj iz Beograda in višji finančni svetnik Kamil Ivon iz Zagreba. Italijansko komisijo je vodil v zastopstvu zadružanec predsednika senatora Salate Šef državnega arhiva v Genovi Felice Perroni.

NEVARNO SPANJE POD VOZOM

Trst, junija 1938. — Da bi se malo odpočil v popoldanski senci, se je delavec Anel Čepek, star 50 let, zleknil pod voz, ki je stal na trgu Venezia in kmalu zaspal. Ko je prišel voznik, ni opazil, da nekdo leži pod njegovim vozom in je pognal konje. Zadnja kolesa so tako šla preko nesrečneža, ki se je kaj kmalu zbulil ves v ranah. Z rešilnim avtom je bil v vsej naglici prepeljan v bolnišnico, kjer so ugotovili, da ima zlomljeno levo lopatico ter rane na plečih in na levih rami.

IZ UPRAVE

Vončina Albin — Črna pri Prevaljah. — Primili smo poslanu svotu. Dugujete nam još za drugu polovicu 1937 i za 1938 godinu.

IZ AMERIKE

Primili smo od povjerenice za Ameriku g. M. Vidošić iznos od 2 dolara kao jednogodišnju preplatu za g. Antuna Tominić — 2627 E. Belgrade Street — Philadelphia Pa.

Zahvaljujemo!

O vezama Matije Vlačića s drugim savremenim naučenicima nije nam ništa poznato. Znademo samo, da je njegov otac bio intiman prijatelj s profesorom medicinu u Tübingenu, Leonardom Fuchsom.³⁾ Iz čega Mirković zaključuje, da je Fuchs vjerojatno pridonio, da se mladi Vlačić posvetio medicini (str. 58). Kasnije u Frankfurtu (1573–1575) liječnik Vlačića starijeg glasoviti liječnik Adam Lonitzer,⁴⁾ s kojim je mladi Vlačić zacijelo takodjer stupio u vezu.

Nije mnogo, što znamo o Matiji Vlačiću, liječniku i filozofu, kojega su njegovi savremeni cijenili kao učena čovjeka. Ali i to malo, što o njemu znamo, dovoljno je da dade jasne konture slike jednog učenjaka 16. stoljeća, koji je u našoj sredini gotovo uopće nepoznat, prem da mu je naučni svijet do danas ostavio njegov prijevuk »Illyricus«. (»Obzor«).

Dr. Lavoslav Glesinger.

¹⁾ Jedini Dr. Risto Jeremić spominje mladog Flaciusa u svojoj knjizi »Zdravstvene prilike u jugoslovenskim zemljama do kraja 19. veka« (Zagreb 1935) među liječnicima Jugoslavenima, koji su bili profesori na stranim sveučilištima (str. 95).

²⁾ Pod tim imenom poznat je i Vlačić otac Körbler je napisao biografsku noticu o Vlačiću u »Narodnoj enciklopediji« takodjer pod gesmom Franković, pa će to biti uzrok da Mirkoči ovu noticu nije našao. te veli (str. 146): »Stanojevićeva enciklopedija opet njega uopće ne spominje«.

³⁾ O ovom datumu ne može biti nikakove sumnje. Mirković navodi (str. 15.): da je Matija Vlačić mladi rodjen oko 1550.

⁴⁾ Mirković nije poznato, kada je Vlačić umro, on samo znaće, da je to bilo prije god. 1616., koj je godine izšao drugi, posmrtno izdanje njegovog djela »Commentarii de vita et morte«.